

ΑΓΝΩΣΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΣΕ ΛΑΪΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ *

Του Αριστομένη Καλυβιώτη

Η εμφάνιση του Μάρκου Βαμβακάρη στη δισκογραφία και η κυρίαρχη παρουσία του για μεγάλο χρονικό διάστημα στο ρεμπέτικο τραγούδι, είχε σαν αποτέλεσμα την δημοσίευση πολλών τραγουδιών του σε λαϊκά περιοδικά της εποχής. Στα δημοσιεύματα αυτά, έχουν εντοπιστεί τραγούδια που είτε δεν ηχογραφήθηκαν ποτέ, είτε ηχογραφήθηκαν με διαφορετικούς κάποιους στίχους από εκείνους των περιοδικών.

1. Στο περιοδικό "ΟΛΑ ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ", τεύχος Απριλίου 1938, έκδοση Ηλία Κωστόπουλου, συναντάμε το τραγούδι «Μες τις ταβέρνες». Αναφέρεται σαν δημιουργία του Μάρκου. Το παραθέτουμε όπως ακριβώς είναι δημοσιευμένο. Το τραγούδι αυτό δεν έχει εμφανιστεί μέχρι τώρα στη δισκογραφία. Παρ' όλο που έχει γίνει μια ακόμα φορά παρουσίασή του σε δημοσίευμα του υπογράφοντος (Ιανουάριος 1996)[1] εντούτοις από τότε, ούτε μπορούσαμε να βρούμε κάποιο στοιχείο, ούτε κάποιος άλλος μας έδωσε οποιαδήποτε πληροφορία.

2. Στο ίδιο τεύχος του περιοδικού "ΟΛΑ ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ", συναντάμε το τραγούδι του Μάρκου "Κατινάκι". Ηχογραφήθηκε και κυκλοφόρησε σε δίσκο με τον τίτλο «Κατινάκι». Οι στίχοι της ηχογράφησης δημοσιεύτηκαν από τον Η. Πετρόπουλο[2] και την Α. Κάλ[3]. Στο περιοδικό υπάρχουν δυο ακόμα τετράστιχα που δεν υπάρχουν στην ηχογράφηση. Παραθέτουμε ολόκληρο το τραγούδι όπως είναι στο περιοδικό.

3. Στο περιοδικό με τίτλο "ΤΟ

ΝΕΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ" (με υπότιτλο "Όλα τα νεότερα λαϊκά τραγούδια"), τεύχος Ιουνίου 1938, έκδοση Ηλία Κωστόπουλου, συναντάμε το τραγούδι «Ο Μάρκος στο Χόλιγουντ», όπου φαίνεται σαν σύνθεσή του. Το τραγούδησε ο ίδιος (δίσκος Parlophon Β 21977). Στην ηχογράφηση ο Μάρκος αναφέρεται στην ηθοποιό Άννη Οντρα.[4] Στην αυτοβιογραφία του την αντικαθιστά με τον Φράνκ Σινάτρα. Ενώ στο περιοδικό συναντάμε μια τρίτη μορφή του τραγουδιού με στίχους διαφορετικούς, τόσο απ' εκείνους της ηχογράφησης, όσο κι από τους δημοσιευμένους στην Αυτοβιογραφία. Ο Μάρκος θέλει να δει στο Χόλιγουντ την ηθοποιό Πόλα Νέγκρι! Οι στίχοι λοιπόν του περιοδικού, πρέπει να είχαν δοθεί στον εκδότη πριν την ηχογράφηση του δίσκου. Σημειώνεται ότι στους ηχογραφημένους στίχους υπάρχει επιπλέον ένα τετράστιχο, το οποίο δεν υπάρχει στο περιοδικό.

4. Στο περιοδικό "ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ", τεύχος 1, που κυκλοφόρησε τον Δεκέμβριο του 1943, συναντάμε το τραγούδι του Μάρκου «Ματσάκια πεντοχιλιάρων». Κυκλοφόρησε σε δίσκο πολύ αργότερα και συγκεκριμένα στις 27 Ιανουαρίου 1947, με τον ίδιο τίτλο, όπου πράγματι φαίνεται ο Μάρκος ως δημιουργός. Το τραγούδησε ο ίδιος μαζί με τον Απ. Χατζηρήστο (δίσκος ODEON GA 7374 / Go3722 - 1, πληροφορία C. Howard). Ο Μάρκος στην Αυτοβιογραφία[5] του, μιλάει γι' αυτό το τραγούδι και επεξηγεί ότι τα "Ματσάκια πεντοχιλιάρων" αναφέρονταν στα πληθωρισμένα κατοχικά χαρτονομίσματα. Μάλιστα, αναφέρει και δυο στροφές του τραγουδιού, αυτές που θυμόταν. Όταν όμως ηχογραφήθηκε το τραγούδι, το 1947, ο Μάρκος έβαλε διαφορετικούς στίχους, απ' τους οποίους δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι τα "Ματσάκια πεντοχιλιάρων" αναφέρονται στην κατοχή. Ίσως γιατί οι παλιοί στίχοι δεν ήταν επικαιροί το 1947. Αυτούς τους τελευταίους στίχους (δηλαδή της ηχογράφησης) κατέγραψε ο Ηλίας Πετρόπουλος[6] στο βιβλίο του, αμφιβάλλοντας ότι το τραγούδι γράφτηκε κατά την διάρκεια της κατοχής. Παραθέτουμε από το περιοδικό, το κείμενο της πρώτης μορφής του τραγουδιού.

5. Στο περιοδικό "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ", τεύχος 20, που κυκλοφόρησε τον Μάιο του 1946, συναντάμε το τραγούδι "Χαϊδάρι". Δίπλα στον τίτλο υπάρχει ο χαρακτηρισμός «Λαϊκό». Στο τραγούδι αυτό ο Μάρκος εμφανίζεται σαν συνθέτης και στιχουργός. Όπως είναι γνωστό, το τραγούδι ηχογραφήθηκε πολύ

ΜΕΣ ΤΙΣ ΤΑΒΕΡΝΕΣ

Μ. Βαμβακάρης

Μές τις Ταβέρνες θά γυνάδι
και ώς τό ποιά, θά πίνω
τή φλόγα πυλώσ στήν καρδιά
μή τό κρησί θά σβένω

Τά καταστά μπουζουκίστα σου
ισό θανάτω μερέτω
εά κόνεϊνα γαϊδάκια σου
ει πότισαν φαρισκία

Μές τις Ταβέρνες θά γυνάδι
κι' ώς τό κρησί θά πίνω
και τής καρδιάς εά θακφουα
μής τό κρησί θά σβένω.

Ώς ποιά εά δακρύα ή γυνάδι
τά μέρη τά στερά της
εστε και έγω παρηγοιά
θά βρω στίς δυερά της.

* Στην πρώτη του μορφή δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Συλλογές».

αργότερα (1980), στα "Ρεμπέτικα της κατοχής". Το τραγούδι ο Γιώργος Νταλάρας. Η μουσική έγραψε ο γιός του Μάρκου, Στέλιος, γιατί ήδη ο Μάρκος είχε πεθάνει και δεν υπήρχε προγενέστερη ηχογράφησή του. Παραθέτουμε τους στίχους από το περιοδικό. Η δημοσίευση του τραγουδιού με τέτοιους στίχους εκείνη την ταραγμένη περίοδο, μπορεί να εξηγηθεί από το ότι, μετά την κατοχή δεν δραστηριοποιήθηκε αμέσως η λογοκρισία. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ηχογραφηθούν τότε λίγα χασικλίστικα τραγούδια («Ο λουλάς», «Η δροσουλά» κ.α.). Για το «Χαϊδάρι», όμως, δεν συνέβη το ίδιο. Αν και πρόλαβαν να δημοσιευτούν οι στίχοι του, το τραγούδι δεν πρέπει να γλίτωσε από τη λογοκρισία (που λόγω του εμφυλίου ενέσκηψε δριμύτερη) και τελικά δεν ηχογραφήθηκε. Οι στίχοι του τραγουδιού που έχουν δημοσιευτεί στην αυτοβιογραφία του Μάρκου[7] είναι σχεδόν ίδιοι μ' εκείνους του περιοδικού. Τόλη διαφορά ο πρώτος στίχος της μόνιμης αιτίας στροφής, που από «πως είδα κάμποσα παιδιά» στο περιοδικό, έγινε «πως είδα τα παιδιά μου» στην αυτοβιογραφία. Ο Η. Πετρόπουλος[8] και ο Τ. Σχορέλης[9] δημοσίευσαν και αυτό, στα βιβλία τους, τους στίχους του τραγουδιού. Ο πρώτος αμφιβάλει αν το τραγούδι είναι πραγματικά του Μάρκου. Νομίζουμε ότι μετά τον εντοπισμό του στο περιοδικό το 1946, το ζήτημα αυτό τελειώνει.

6. Στο ίδιο τεύχος, Νο 20 του περιοδικού "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ", υπάρχουν δυο ακόμα τραγούδια, που σαν συνθέτης-σχογράφος αναφέρεται ο Μάρκος. Το πρώτο είναι το «Σουλά». Το δεύτερο τετράστιχο του τραγουδιού δεν πρέπει να έχει αποδοθεί σωστά, πιθανότατα λόγω τυπογραφικών λαθών. Το τραγούδι αυτό δεν έχει εμφανιστεί μέχρι τώρα στη δισκογραφία και την βιβλιογραφία του Μάρκου.

7. Το άλλο τραγούδι, στο ίδιο περιοδικό, είναι «Το άρωστο παιδί». Ίσως υπάρχουν στους στίχους κάποια τυπογραφικά λάθη. Και γι' αυτό το τραγούδι δεν ξέρουμε, ακόμα, τίποτα.

8. Στο τεύχος 24 του περιοδικού

Ματσούκια πεντογυλιάρια
Στίχοι και Μουσική
ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ
 Ματσούκια πεντογυλιάρια
 θέλεις να την περάσεις
 από σουβράκι να τρέλλασή
 και ό σουβράκι να πείσεις

Γίνεσαι κλέφτης και φωνιάς
 γίνεσαι απατάνας
 γιατί έτσι είσαι κενήνητρος
 ό έκείσος είδνας

Σού φέγγει τό παιδαμένο
 και πές να βάλεις φέλα
 και ό κατακάρης σου ζήτα
 να σου τά κάρη δια

Στά ράστη βάλεις να τυθής
 Σού φέγγει τό κεφάλι
 δέ φτάνει έκκατομύριο
 να ράψης τό τσουβάλι

Σάν κόλληση έγινε σωστή
 ή σημερινή ή πιάτος
 όπου οστής και ζουο βρεθεί
 πρέπει να τάρης μάτσα.

ΚΑΤΙΝΙΩ
Στίχοι Μουσική Μ. Βαμβακάρη

Σίλια σουρμιάς
 Μάτις σαν τή σουραφιά
 Ήχος Κατινιώ
 Πέσ με κάμπονα τρελιά

Κάθε τό ατό
 Πέσ ο' δάψιας ο' ζυγαυά
 Όσο ζώ όδ ού λάρητος
 Και όδ ού λάρητος

Όλα μιά σιγαρί
 Η καρδιά μου τά σου μή
 Άδει μουσική
 Πέσ με κίνας τό σουδ

Βελόν και νησί
 Σάν κλαρινέτιο σουλί
 Σιά φραγκιά σουρούτσος
 Νά είνα Κατινιό

Όλα μήν άγγος
 Τά ματσούκια σου τά είδη
 Πέσ σου / / ζιζιόν
 Πόσα κίνας και σουδ

Όδ τή ζπονιά
 Είνας κίμας δε τήν κιά
 Μά πεινάς και καρδέλι
 Πέσ με όου κίμα

Όχι γυρί σιασθ
 Για τό κάτ' σπαρσάσθ
 Ότις γυρί κίμας
 Τήν ζωσή σου τή καρδιά

Σίδια μιά βελόνιά
 Στή ρελλή μας τή καρδιά
 όδ περούρε ού σου μας
 Μ' άρηναι και καρδιά

Κάτι - Κατινιά
 Σάν καρδιά βελόν και
 Όσο μιά κίμα
 Νά τή ζώνης έίμας τό

Όδ τό γατρικό
 Μή ε' άρηναι όδ καρδιά
 Τήν όμάτις τό βανά
 Γρενά να σιασθ

που "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ", που κυκλοφόρησε τον Ιανουάριο του 1947, υπάρχει το τραγούδι του Μάρκου «Ο καλόγηρος». Το τραγούδι αυτό ηχογραφήθηκε και κυκλοφόρησε σε δίσκο μέσα στο 1946, με τον ίδιο τίτλο, στην ετικέτα του οποίου, πράγματι φαίνεται ο Μάρκος ως δημιουργός. Το τραγούδι ο ίδιος μαζί με την Ρόζα Εσκενάζυ (δίσκος ODEON GA 7316 / Go 3621). Στο περιοδικό συναντάμε τους στίχους της ηχογράφησης με μια διαφορά. Το τρίτο τετράστιχο του περιοδικού, στην ηχογράφηση έγινε:

*«Μαελάδες και βραβήματα,
 ζενιχτιά φασαρίες
 και τακτικά τραβιόμουνα
 και πλήρωνα αμαρτίες».*

Συμπεραίνουμε ότι οι στίχοι πρέπει να δόθηκαν για δημοσίευση πριν την ηχογράφηση και ότι εδώ έχουμε περίπτωση λογοκρισίας, είτε ηθελήμενης, είτε επιβλαβέμενης.

9. Στο τεύχος 60 του περιοδικού "ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ", που κυκλοφόρησε τον Μάιο του 1950, υπάρχει ακόμα ένα τραγούδι του Μάρκου. Είναι «Το καλό κορίτσι». Εδώ ο Μάρκος αναφέρεται μόνο ως συνθέτης, ενώ ως στιχογράφος εμφανίζεται ο Γ. Τρίμης. Και αυτό το τραγούδι μέχρι τώρα δεν εμφανίστηκε στη δισκογραφία του Μάρκου.

Γιατί τα τραγούδια των περιοδικών δεν ηχογραφήθηκαν

Καταγράψαμε προηγουμένως τραγούδια του Μάρκου, που δεν ηχογραφήθηκαν ποτέ, είτε ηχογραφήθηκαν με κάποιους στίχους διαφορετικούς εκείνων που δημοσιεύτηκαν στα λαϊκά περιοδικά.

Όσον αφορά τους διαφορετικούς στίχους, ισχύουν οι λόγοι που αναφέραμε. Δηλαδή, ή να τους διόρθωσε / άλλαξε ο ίδιος ο Μάρκος ή να κόπηκαν από λογοκρισία (π.χ. «Ο καλόγηρος») ή να μη χώρεσαν στον δίσκο..

Για τα υπόλοιπα τραγούδια που δεν ηχογραφήθηκαν ποτέ, δυο είναι οι πιθανότερες εκδοχές:

Η πρώτη να τα έκοψε η λογοκρισία, όπως φαίνεται να έγινε με το «Χαϊδάρι». Ο ίδιος ο Μάρκος στην Αυτοβιογραφία[10] του μιλάει για τα τραγούδια που του έκοψε η

λογοκρισία. «...Το τραγούδι μπορεί να στο φάει η λογοκρισία από διάφορα λόγια, διάφορες έννοιες που δεν τους αρέσουν...». Αν παρακάτω: «...Εκείνα που είναι επιφοβία να μην περάσουν, δεν τα βάζω. Θα βάλω μίαν άλλη λέξη που θα περάσει. Προσταθώ να μην πηγαίνω αυτά που θα τ' απορρίψουν».

Η δεύτερη έκδοση είναι ότι, ο ίδιος ο Μάρκος δεν θέλησε να ηχογραφηθεί κάποια τραγούδια του επειδή δεν τον ικανοποιούσαν.

Έτσι, το βιβλίο-λευκώμα

«Μύθος Ρεμπέτικος – Μάρκος Βαμβακάρης» [11], σ.Γ. Χριστοφιλάκης γράφει για τον Μάρκο: «Όταν τελείωνε ένα τραγούδι, πριν το βγάλει στην πιάνο, το 'παίξε στο πάλο να το χορénéει ο Γαρίτζας. Ήτο λουλουδάς. Ελόγου τον εχόρευε το ζεμπεκίκο πάνω στο ποτήρι. Μετά το πέρας του 'λεγε, «Πάει». Αν τ' απάνταγε «πάει», καλώς είχε. Αν δεν του πήγαινε στα πόδια του Γαρίτζα, το ξαναμάζευε μέσα και το ξαναδούλευε ή το ξεγυαγε και πήγαινε παρακάτω».

Τελειώνοντας, πρέπει να επισημάνουμε ότι, κατά πάσα πιθανότητα η μουσική των μη ηχογραφημένων τραγουδιών του Μάρκου, έχει χαθεί οριστικά. Το να ηχογραφηθήκαν τραγούδια αλλά να μην βρῆθκαν οι δίσκοι, θεωρείται απίθανο, γιατί έχει εντοπιστεί το σύνολο σχεδόν των μετά 1931 ηχογραφήσεων, που είναι στο ερρηστάσιο της Columbia. Ακόμα, να βρεθεί κάπου αλλού γραμμένη η μουσική τους είναι αδύνατο, γιατί απλούστατα ο Μάρκος δεν ήξερε να γράφει νότες.

Σημειώσεις – Βιβλιογραφία – Ευχαριστίες

[1]. Καλυβιώτη Αριστομένη: «Άγνωστα ρεμπέτικα τραγούδια σε φυλλάδιο του 1938». Περιοδικό «Συλλογές», τεύχος 141, Ιανουάριος 1996.

[2]. Πετρόπουλου Ηλία: «Ρεμπέτικα τραγούδια», Αθήνα, 1979.

[3]. Βαμβακάρη Μάρκου: «Αυτοβιογραφία». Επιμέλεια: Αγγέλας Καύλ, Αθήνα 1973.

[4]. Καλυβιώτη Αριστομένη: «Αστέρες του κινηματογράφου στα ρεμπέτικα τραγούδια». Περιοδικό «Συλλογές», τεύχος 195, Δεκέμβριος 2000.

[5]. Πετρόπουλου Ηλία: ό.π. σμ.2

[6]. Βαμβακάρη Μάρκου: ό.π. σμ.3

[7]. Πετρόπουλου Ηλία: ό.π. σμ.2

[8]. Σχορλη Τάσος: «Ρεμπέτικη Ανθολογία». Τόμοι Α' και Δ', Αθήνα 1977.

[9]. Βαμβακάρη Μάρκου: ό.π. σμ. 3

[10]. Χριστοφιλάκης Γ. (κείμενα) – Πετρόπουλου Ηλ. (διεύθυνση έκδοσης): «Μύθος Ρεμπέτικος – Μάρκος Βαμβακάρης». Αθήνα 1997.

- Ευχαριστούμε για την βοήθεια που πρόσφεραν τους: Ch. Howard, το αρχείο Ελληνικής Μουσικής Α.Ε.Π.Ι. και τον υπεύθυνο, τον Σωτήρη Λυκουρόπουλο. Έξως, το Ε.Λ.Ι.Α. και τον διευθυντή του Μάνο Χαριτάτο.

Τό καλό κορίτσι

Στίχοι Γ. ΤΡΙΜΗ Μουσική ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ

Μέ το μαντήλι στά μαλλιά, μέ τό σεντό φοουστάνι και μέ τό μάτι χαμηλό, σέ σκέψι μ' έχεις βάνει 'Αληθινή σ' άγνήτητα, κορίτσι μου καλά μου, και τότε που δέ σ' είδερα, σέ είχα στό μυλό μου. Τέτοια κοπέλλα ζήταγα, φτωχιά και τιμημένη γιά νά περάσουμε μαζί ζωή ευτυχισμένη. Είσαι γυναίκα μέ μουστά, δέ θέλεις παραμόρφα ξέριες νά σκέτρεσαι, καλά και ν' άγαπάς σ' αλήθεια.

Σουπιδιά

Στίχοι-Μουσική Μ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ

Όρκο κάνω φοτιά γιά νά σέ κλέψω γιατί ποτέ σέ μένανε—τρελή δέν είσαι έν τάξει Χωραϊμένη και γώ σόμ είχα γράψει κι' άπ' τά γράμματά του—σουσιτιά δέν είσαι έν τάξει. Προσταθώσα γιά μέ, καλή σου ποτέ χαμένε πήγαν όλα—σουσιτιά δέν είσαι έν τάξει. Ό κορμάρις μ' αυτόν που τάχεις στείλξει, τό λάκκο σάχει σκάψει—Σουπιτιά δέν είσαι έν τάξει.

Τό άρρωστο παιδί

Στίχοι-Μουσική Μ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ

Γιατρέ μου τό παιδάκι μου καλά νά τό κοιτάξεις σέ πρώτα μου την έπαθα σ' αυτό νά μή μέ κούσης.

Στό άρρωστο παιδάκι μου παρηγοριά νά βρω, νά μιν τό χάσει και αυτό γιά δέ μέ παρηγοριάς.

Κλαίει θρηνη ή μονοδία του λυπάται ό μπαμπάς του στον τού βγαίνει ή φτηή μέσα άπ' τό σωματί του.

Γιατρέ μουιά παρηγοριά ζήτω από όνε, νά γινώσκ τό παιδάκι μου γιατί τό έχω ένα.

Ο ΜΑΡΚΟΣ ΣΤΟ ΧΟΛΥΓΟΥΝΤ

Στίχοι—Μουσική Δίσκοι Εκτέλεσις
Μ. Βαμβακάρη Όσεν Μάρκου—Στρατού

Θά' πάω στην Αμερική
Ισοξέδει πλουσίση
Όλο τό κόσμος, γιά τον δώ
νά τον εχχαρίσηση

Πρέπει νά δώ τό Κόιντουν
πού έχει μεγάλη χαρά,
πού και σ' αρωμένο μπαλα
κι' όλο μαργαριτάρι

Νά δώ γ' αστέρια του ούρανο
πού λάμπουν σαν διαμάντια
της Πόλα Νέγκρι ήδεια,
νά δώ τά μαύρα μου βένια.

Χαϊδάρι (λοϊκό)

Στίχ. και Μουσ. ΜΑΡΚ. ΒΑΜΒΑΚΑΡΗ

Τρέφε μονοδία σου μορετί—τρέξε γιά νά μέ σώσης
κι' άπ' τό Χαϊδάρι μάνα μου—νά μ' άπελευθερώσης
Γιατ' είσαι μελλοθάνατος—καταδικασμένος
δεκαεπτάχρονο παιδί—σε σίβηρα βεμένος.

Άπ' την όδό του Σέκερη—μέ πάνε στό Χαϊδάρι
κι' άρα την άρα καρτερά—τό χάρο νά μέ κόρη.

Νά δής τού Χάρου τό σπαθί—μονοδία πός θά φέρνει
και τή ζωή του καθενός—μάνά πός θά τήν πέσει.

Και σαν μέ δής μάνα νεκρό—νά πής στις άλλες μάνας
γιατ' πονέσανε κι' αυτές—μέ πήρες πού μεγάλες.

Πώς είδα κόρμιασ παιδί—στό σίβηρα βεμένα
μέ τή κατάδη στολή—άδικοκτωμένα.